

# УПРАВЛІНСЬКИЙ АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ РОБОТИ ПІДПРИЄМСТВА

**Фень М.І.**  
**Романюк Р.Я.**  
**Романюк К.В.**

*Україна, Дніпродзержинський державний технічний університет*

*В статті приведена методика расчёта основных экономических показателей деятельности предприятия на основе матричного метода. Результаты анализа позволяют получить общую характеристику о технико-экономическом и финансовом положении предприятия.*

Забезпечення бажаних економічних результатів діяльності підприємства є однієї з головних цілей його функціонування, відповідальність за досягнення яких покладена на управлінський апарат.

Економічна ефективність діяльності підприємства оцінюється за допомогою груп показників. Сукупність показників роботи підприємства, що дозволяє одержати керівникові досить повне уявлення про економічні результати діяльності підприємства, містить у собі більше 100 показників.

Метою розрахунків показників є одержання узагальненої характеристики про техніко-економічне та фінансове становище комбінату, динаміки його розвитку, визначенні змін в ході оцінки результатів роботи й визначення резервів поліпшення діяльності підприємства.

Для одержання узагальнюючої оцінки пропонується проводити аналіз виробничої та фінансової діяльності підприємства на основі показників, розрахованих матричним (табличним) методом та з використанням комп'ютера.

Порівняння показників по короткострокових динамічних періодах, фактично досягнутих показників із запланованим рівнем та фактичних – з нормативами служить керівникові основою для прийняття рішень.

Розрахунок показників, що характеризують виробничо-господарську діяльність підприємства матричним методом, починається з відбору якісних показників результатів діяльності підприємства. Число показників може бути по-різному, але доцільно використовувати не більше 10 найважливіших з них, які забезпечують контроль господарської діяльності та є основою для обґрунтування управлінських рішень.

При аналізі роботи комбінату доцільно застосовувати наступні показники:

- виторг від реалізації продукції (ВР), грн.;

- валовий прибуток (ВП), грн.;
- чистий (балансовий) прибуток (ЧП), грн.;
- матеріальні витрати (МВ), грн.;
- витрати на виробництво продукції (ВВ), грн.;
- основні засоби (ОЗ), грн.;
- витрати на оплату праці (ОП), грн.;
- середньоспискова чисельність персоналу (ЧР), чол.;

Далі відібрані показники заносяться в перший рядок таблиці-матриці, як результати виробництва та й перший стовпчик, як фактори, що впливають на ці результати. На перетинанні стовпців і рядків таблиці розраховуються відносні показники шляхом поділу значення показника стовпця на значення показника рядка. Такі елементи таблиці, як рентабельність, матеріаловіддача, фондівіддача, матеріалоємність, фондоємність, продуктивність праці, фондоозброєність, зарплатоємність, витрати на 1 грн. товарної (реалізованої) продукції відомі та часто використовуються при традиційному аналізі. Інші елементи не мають загальновизнаних спеціальних назв.

В управлінському аналізі, проведеним відповідно до даної методики, їх назва наведена у таблиці 1.

Подібні таблиці розглядаються по даним звітного й базового періоду. З огляду на простоту розрахунків та наявність вихідних даних у поточній бухгалтерській звітності, період розрахунку показників може бути обраний, починаючи з 1 доби, 5, 10, 20 і 30 доби.

Вихідні дані та розрахунки системи показників ефективності діяльності підприємства, що використовуються у матричному (табличному) методі управлінського аналізу економічних результатів роботи підприємства представлені в таблицях 2-4.

На останньому етапі, визначаються відносні зміни показників шляхом розподілу показників діяльності підприємства у звітному періоді на відповідні показники базового періоду та заповнюється підсумкова таблиця відносної зміни показників діяльності підприємства у звітному періоді. На основі розрахованих змін аналізується ефективність діяльності підприємства.

На цьому ж етапі можна визначити й абсолютні зміни показників шляхом вирахування з показників діяльності підприємства у звітному періоді відповідних показників базового періоду, і також заповнити підсумкову таблицю абсолютних змін показників діяльності підприємства у звітному періоді. При розрахунку показників за наведеною методикою за кілька періодів, можна представити абсолютну та відносну зміна показників у динаміці.

Оцінка економічних результатів діяльності підприємства проводиться по кожному показнику таблиці з визначенням впливу факторів по наступних формулах:

$$\begin{aligned}\pm \Delta P_0 &= (P_T - 1)100; \\ \pm \Delta P_q &= (P_{T(q)} - 1)100; \\ \pm \Delta P_z &= (P_{T(z)} - 1)100.\end{aligned}$$

де  $\Delta P_0$  – відносна загальна зміна табличного показника за аналізований період, %;

$P_T$  – зміна показника з таблиці, од.;

$\Delta P_q$  – відносна зміна показника за рахунок зміни чисельника в розрахунку показника, %;

$\Delta P_z$  – відносна зміна показника за рахунок зміни знаменника в розрахунку показника, %;

$P_{T(q)}, P_{T(z)}$  – зміна чисельника та знаменника відповідно в розрахунку показника.

Методика розрахунків відносних показників по оцінці економічної діяльності підприємства та причин їх відхилень наведені у таблиці 5.

Розрахунок показників економічної ефективності діяльності підприємства матричним методом дозволяє побачити взаємозв'язки економічних процесів та їх показників, забезпечує наочність і оперативність аналізу, чіткість сприйняття, характеризує якість результатів прийнятих управлінських рішень та дозволяє здійснювати постійний оперативний контроль, моніторинг.

Таблиця 1 – Система показників ефективності діяльності підприємства, що використовуються в матричному аналізі

|                                             | Чистий дохід<br>(виручка від реалізації) ВР | Валовий<br>прибуток ВП                | Чистий<br>прибуток ЧП                 | Матеріальні витрати<br>МВ          | Витрати на<br>виробництво ВВ        | Основні засоби<br>ОЗ           | Витрати на<br>оплату праці<br>ОП  |
|---------------------------------------------|---------------------------------------------|---------------------------------------|---------------------------------------|------------------------------------|-------------------------------------|--------------------------------|-----------------------------------|
| Чистий дохід<br>(виручка від реалізації) ВР |                                             | рентабельність продаж                 | рентабельність продаж                 | матеріалоємність                   | витрати на 1 грн. виручки           | фондоємність виручки           | зарплатоємність виручки           |
| Валовий<br>прибуток ВП                      | виручка на 1 грн. валового прибутку         |                                       | рентабельність валового прибутку      | матеріалоємність валового прибутку | витрати на 1 грн. валового прибутку | фондоємність валового прибутку | зарплатоємність валового прибутку |
| Чистий<br>прибуток ЧП                       | виручка на 1 грн. чистого прибутку          | рентабельність чистого прибутку       |                                       | матеріалоємність чистого прибутку  | виручка на 1 грн. чистого прибутку  | фондоємність чистого прибутку  | фондоємність чистого прибутку     |
| Матеріальні<br>витрати МВ                   | матеріаловіддача                            | рентабельність матеріалів             | рентабельність матеріалів             |                                    | співвідношення ВВ і МВ              | співвідношення ОФ і МВ         | співвідношення ОП і МВ            |
| Витрати на<br>виробництво ВВ                | витратовіддача                              | рентабельність витрат                 | рентабельність витрат                 | питома вага МВ у собівартості      |                                     | співвідношення ОФ і ВВ         | співвідношення ОП і ВВ            |
| Основні засоби<br>ОЗ                        | фондовіддача                                | рентабельність основних фондів        | рентабельність основних фондів        | співвідношення МВ і ОФ             | співвідношення ВВ і ОФ              |                                | співвідношення ОП і ОФ            |
| Витрати на<br>оплату праці ОП               | віддача коштів на оплату праці              | рентабельність коштів на оплату праці | рентабельність коштів на оплату праці | співвідношення МВ і ОП             | співвідношення ВВ і ОП              | співвідношення ОФ і ОП         |                                   |
| Чисельність<br>персоналу ЧП                 | продуктивність праці                        | валовий прибуток на 1 працюючого      | чистий прибуток на 1 працюючого       | матеріалоозброєність персоналу     | витратоозброєність персоналу        | фондоозброєність персоналу     | середньорічна зарплата            |

Таблиця 2 – Вихідні данні діяльності підприємства в звітний та базисний період

|                    | ВР,<br>грн | ВП,<br>грн | ЧП,<br>грн | МВ,<br>грн | ВВ,<br>грн | ОЗ,<br>грн | ОП,<br>грн | ЧП,<br>чол |
|--------------------|------------|------------|------------|------------|------------|------------|------------|------------|
| Звітний період     | 3508482    | 1156715    | 865417     | 2172027    | 2727277    | 2277216    | 143722     | 33421      |
| Базисний період    | 2389639    | 261540     | -256368    | 1786971    | 2252578    | 2301891    | 102037     | 30665      |
| відношення ЗП к БП | 1,47       | 4,42       | -3,38      | 1,22       | 1,21       | 0,99       | 1,41       | 1,09       |

Таблиця 3 – Розрахунки показників ефективності діяльності підприємства за матричним методом за звітний та базисний періоди

## Звітний період

|    |         | ВР      | ВП      | ЧП     | МВ      | ВВ      | ОЗ      | ОП     | ЧП    |
|----|---------|---------|---------|--------|---------|---------|---------|--------|-------|
|    |         | 3508482 | 1156715 | 865417 | 2172027 | 2727277 | 2277216 | 143722 | 33421 |
| ВР | 3508482 | 1       | 0,329   | 0,246  | 0,619   | 0,777   | 0,649   | 0,040  | 0,009 |
| ВП | 1156715 | 3,033   | 1       | 0,748  | 1,877   | 2,357   | 1,968   | 0,124  | 0,028 |
| ЧП | 865417  | 4,054   | 1,336   | 1      | 2,509   | 3,151   | 2,631   | 0,166  | 0,038 |
| МВ | 2172027 | 1,615   | 0,532   | 0,398  | 1       | 1,255   | 1,048   | 0,066  | 0,015 |
| ВВ | 2727277 | 1,286   | 0,424   | 0,317  | 0,796   | 1       | 0,834   | 0,052  | 0,012 |
| ОЗ | 2277216 | 1,540   | 0,507   | 0,380  | 0,953   | 1,197   | 1       | 0,063  | 0,014 |
| ОП | 143722  | 24,411  | 8,048   | 6,021  | 15,112  | 18,976  | 15,844  | 1      | 0,232 |
| ЧП | 33421   | 104,978 | 34,610  | 25,894 | 64,989  | 81,603  | 68,137  | 4,300  | 1     |

## Базисний період

|    |         | ВР      | ВП     | ЧП      | МВ      | ВВ      | ОЗ      | ОП     | ЧП     |
|----|---------|---------|--------|---------|---------|---------|---------|--------|--------|
|    |         | 2389639 | 261540 | -256368 | 1786971 | 2252578 | 2301891 | 102037 | 30665  |
| ВР | 2389639 | 1       | 0,109  | -0,107  | 0,747   | 0,942   | 0,963   | 0,042  | 0,012  |
| ВП | 261540  | 9,136   | 1      | -0,980  | 6,832   | 8,612   | 8,801   | 0,390  | 0,117  |
| ЧП | -256368 | -9,321  | -1,020 | 1       | -6,970  | -8,786  | -8,978  | -0,398 | -0,119 |
| МВ | 1786971 | 1,337   | 0,146  | -0,143  | 1       | 1,260   | 1,288   | 0,057  | 0,017  |
| ВВ | 2252578 | 1,060   | 0,116  | -0,113  | 0,793   | 1       | 1,021   | 0,045  | 0,013  |
| ОЗ | 2301891 | 1,038   | 0,113  | -0,111  | 0,776   | 0,978   | 1       | 0,044  | 0,013  |
| ОП | 102037  | 23,419  | 2,563  | -2,512  | 17,513  | 22,076  | 22,559  | 1      | 0,300  |
| ЧП | 30665   | 77,927  | 8,528  | -8,360  | 58,274  | 73,457  | 75,065  | 3,327  | 1      |

**Таблиця 4 – Відносна зміна показників ефективності діяльності підприємства в звітному періоді порівняно з базисним**

|    |        | ВР     | ВП     | ЧП     | МВ     | ВВ     | ОЗ     | ОП     | ЧП     |
|----|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|
|    |        | 1,468  | 4,422  | -3,375 | 1,215  | 1,210  | 0,989  | 1,408  | 1,089  |
| ВР | 1,468  | 1      | 3,012  | -2,299 | 0,827  | 0,824  | 0,673  | 0,959  | 0,742  |
| ВП | 4,422  | 0,331  | 1      | -0,763 | 0,274  | 0,273  | 0,223  | 0,318  | 0,246  |
| ЧП | -3,375 | -0,434 | -1,310 | 1      | -0,360 | -0,358 | -0,293 | -0,417 | -0,322 |
| МВ | 1,215  | 1,207  | 3,638  | -2,777 | 1      | 0,996  | 0,813  | 1,158  | 0,896  |
| ВВ | 1,210  | 1,212  | 3,652  | -2,788 | 1,003  | 1      | 0,817  | 1,163  | 0,900  |
| ОЗ | 0,989  | 1,484  | 4,470  | -3,412 | 1,228  | 1,223  | 1      | 1,423  | 1,101  |
| ОП | 1,408  | 1,042  | 3,139  | -2,396 | 0,862  | 0,859  | 0,702  | 1      | 0,773  |
| ЧП | 1,089  | 1,347  | 4,058  | -3,097 | 1,115  | 1,110  | 0,907  | 1,292  | 1      |

**Таблиця 5 – Відносні показники оцінки економічної діяльності підприємства**

| Виручка на 1 грн. валового прибутку    | Відносні зміни |                             |                             | Позитивні зміни |
|----------------------------------------|----------------|-----------------------------|-----------------------------|-----------------|
|                                        | Загальна       | за рахунок зміни чисельника | за рахунок зміни знаменника |                 |
| Виручка на 1 грн. валового прибутку    | -66,8          | 46,8                        | -342,3                      | Збільшення      |
| Виручка на 1 грн. чистого прибутку     | -143,5         | 46,8                        | 437,6                       | Збільшення      |
| Матеріаловіддача                       | 20,8           | 46,8                        | -21,5                       | Збільшення      |
| Витратовіддача                         | 21,3           | 46,8                        | -21,1                       | Збільшення      |
| Фондовіддача                           | 48,4           | 46,8                        | 1,1                         | Збільшення      |
| Віддача засобів на оплату праці        | 4,2            | 46,8                        | -40,9                       | Збільшення      |
| Продуктивність праці                   | 34,7           | 46,8                        | -9                          |                 |
|                                        |                |                             |                             |                 |
| Рентабельність продаж                  | 201,2          | 342,3                       | -46,8                       | Збільшення      |
| Рентабельність чистої виручки          | -231           | 342,3                       | 437,6                       | Збільшення      |
| Рентабельність матеріалів              | 263,9          | 342,3                       | -21,5                       | Збільшення      |
| Рентабельність витрат                  | 265,3          | 342,3                       | -21,1                       | Збільшення      |
| Рентабельність ОЗ                      | 347,1          | 342,3                       | 1,1                         | Збільшення      |
| Рентабельність засобів на ОП           | 214            | 342,3                       | -40,9                       | Збільшення      |
| Валовий прибуток на одного працівника  | 305,8          | 342,3                       | -9                          | Збільшення      |
|                                        |                |                             |                             |                 |
| Матеріалоємність виручки               | -17,2          | 21,5                        | -46,8                       | Зменшення       |
| Матеріалоємність валового прибутку     | -72,5          | 21,5                        | -342,3                      | Зменшення       |
| Матеріалоємність затрат на виробництво | 0,4            | 21,5                        | -21,1                       | Зменшення       |
| Матеріалоємність ОЗ                    | 22,9           | 21,5                        | 1,1                         | Зменшення       |
| Матеріалоємність затрат на ОП          | -13,7          | 21,5                        | -40,9                       | Зменшення       |
| Матеріалоозброєність робітників        | 11,5           | 21,5                        | -9                          | Зменшення       |

Продовження таблиці 5

|                                     |        |      |        |           |
|-------------------------------------|--------|------|--------|-----------|
| Витрати на 1 грн. виручки           | -17,5  | 21,1 | -46,8  | Зменшення |
| Витрати на 1 грн. валового прибутку | -72,6  | 21,1 | -342,3 | Зменшення |
| Витрати на 1 грн. чистого прибутку  | -135,9 | 21,1 | 437,6  | Зменшення |
|                                     |        |      |        |           |
| Фондоємність виручки                | -32,6  | -1,1 | -46,8  | Зменшення |
| Фондоємність валового прибутку      | -77,6  | -1,1 | -342,3 | Зменшення |
| Фондоємність чистого прибутку       | -129,3 | -1,1 | 437,6  | Зменшення |
| Фондоозброєність робітників         | -9,2   | -1,1 | -9     | Зменшення |
|                                     |        |      |        |           |
| Зарплатоємність виручки             | -4,1   | 40,9 | -46,8  | Зменшення |
| Зарплатоємність валового прибутку   | -68,2  | 40,9 | -342,3 | Зменшення |
| Зарплатоємність чистого прибутку    | -141,7 | 40,9 | 437,6  | Зменшення |
| Середньорічна заробітна плата       | 29,2   | 40,9 | -9     | Зменшення |

Перелік посилань

1. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: Учебник. – М.: ИНФРА-М, 2002.
2. Бондар Н. М. Економіка підприємства: Навч. посіб. – 2-ге вид., доп. – К.: А.С.К., 2005. – 400с.